

**Udførsel af
våben og produkter
med dobbelt anvendelse
fra Danmark i 1999**

December 2000

Udførsel af våben og produkter med dobbelt anvendelse

Regeringen fremlægger hermed en rapport om udførsel af våben og produkter med dobbelt anvendelse fra Danmark i 1999.

Der har været stigende interesse for informationer om våbeneksport ikke mindst i forbindelse med anvendelsen af EU's adfærdskodeks for våbeneksport, som blev vedtaget i 1998. Regeringen har derfor taget initiativ til at offentliggøre en årlig dansk rapport herom. For at give et helhedsbillede af de bestræbelser der udfoldes for at hindre, at våben og teknologi til fremstilling af våben ikke udføres i strid med dansk våbeneksportpolitik eller internationale aftaler, gøres der også rede for eksport af produkter med dobbelt anvendelse, d.v.s. produkter med både militære og civile anvendelser.

Danmark fører en meget tilbageholdende politik med hensyn til våbeneksport. Det har gennem lang tid været praksis, at der ikke gives eksporttilladelse til lande, der er inddraget i krigsbegivenheder, eller til områder, hvor forholdene er så urolige eller ustabile, at de må befrygtes at udvikle sig til væbnede konflikter. Eksportansøgninger vurderes desuden i forhold til kriterierne i EU's adfærdskodeks. Eksporttilladelse nægtes selvsagt helt til lande, som er omfattet af en våbenembargo vedtaget i FN, OSCE eller EU.

Medierne har i årets løb flere gange fokuseret på spørgsmål, som behandles i rapporten. Regeringen byder denne interesse velkommen. Større ansvarlighed i forbindelse med overførsel af våben og produkter med dobbelt anvendelse kræver åbenhed, debat og internationalt samarbejde. Det er en proces med mange facetter, som Danmark yder sit bidrag til.

På nationalt plan kræver eksportkontrol et tæt samarbejde mellem mange forskellige myndigheder. Denne rapport er derfor blevet til i et samarbejde mellem Udenrigsministeriet, Justitsministeriet, Erhvervsfremme Styrelsen og Forsvarsministeriet.

INDHOLD

SAMMENDRAG.....	5
VÅBEN OG KRIGSMATERIEL	11
1 FREMSTILLING AF KRIGSMATERIEL.....	11
2 UDFØRSEL AF VÅBEN FRA DANMARK.....	14
PRODUKTER MED DOBBELT ANVENDELSE (DUAL-USE).....	29
INTERNATIONALT SAMARBEJDE OM EKSPORTKONTROL	36
AKTUELLE SPØRGSMÅL	41
BILAG	
1 VÅBENLOVEN	
2 KRIGSMATERIELLOVEN	
3 EU'S ADFÆRDSKODEKS FOR VÅBENEKSPORT	
4 AKTUELLE VÅBENEMBARGOER VEDTAGET I FN, EU ELLER OSCE	41
5 EU'S FORORDNING OM KONTROL MED UDFØRSEL AF PRODUKTER OG TEKNOLOGI MED DOBBELT ANVENDELSE	
6 OVERSIGT OVER MEDLEMSKAB AF EKSPORTKONTROLREGIMERNE	45

NB: I denne udgave er kun bilag 4 og 6 medtaget.

Sammendrag

Eksportkontrol

Eksportkontrol er kontrol med udførsel af våben og produkter med dobbelt anvendelse (dual-use¹), d.v.s. produkter med både civile og militære anvendelser. Udførsel af disse produkter er i de fleste lande undergivet en række forbud og begrænsninger.

Eksportkontrol kan omfatte et eller flere af følgende elementer:

- forbud mod udførsel
- kontrol med udførsel
- rapportering om udførsler
- rapportering om afslag på udførsel
- respekt for andre landes afslag

Den endelige beslutning om at give tilladelse til eller nægte en konkret udførsel tages nationalt af det pågældende lands myndigheder i overensstemmelse med gældende ret og administrative procedurer i det enkelte land.

Denne rapport redegør nærmere for de danske regler og procedurer og indeholder desuden en række statistiske oplysninger om udførslen fra Danmark i 1999 af våben og produkter med dobbelt anvendelse. Hovedvægten er lagt på våbeneksport, men produkter med dobbelt anvendelse er medtaget for at give et helhedsbillede af de bestræbelser, der udfoldes for at hindre, at våben og teknologi til fremstilling af våben ikke udføres i strid med internationale aftaler eller med dansk våbeneksportpolitik.

Forbud mod overførsel af masseødelæggelsesvåben og teknologi hertil

Traktaten om ikke-spredning af atomvåben (NPT) forpligter de deltagende ikke-atomvåbenstater til ikke at modtage eller producere atomvåben. Konventionen om Forbud mod Biologiske Våben forbyder de deltagende stater at besidde eller udføre biologiske våben, produktionsudstyr og fremføringsmidler hertil. Tilsvarende forbyder Konventionen om Forbud mod Kemiske Våben besiddelse og udførsel af kemiske våben samt udførsel af bestemte kemikalier til lande, som ikke har ratificeret konventionen.

¹ I Danmark - og i denne rapport - anvendes udtrykkene "dobbelt anvendelse" og "dual-use" synonymt. I daglig tale anvendes som regel dual-use.

Kontrol med udførsel af konventionelle våben

I Danmark kræver såvel fremstilling som udførsel af våben justitsministerens tilladelse. For udførsel gælder i medfør af våbenloven et principielt forbud. Udførsel kan dog ske med justitsministerens tilladelse i hvert enkelt tilfælde efter konkret vurdering af en ansøgning herom. Udførsel uden tilladelse kan straffes med bøde, hæfte eller fængsel op til 2 år og ved overtrædelse af en FN-embargo op til 4 år.

Ansøgning om tilladelse til udførsel af våben indgives til Justitsministeriet. Forsvarsministeriet rådgiver Justitsministeriet, hvis der er tvivl om, hvorvidt et bestemt produkt er omfattet af våbenloven. Justitsministeriet hører i de fleste tilfælde Udenrigsministeriet, som vurderer ansøgningerne i lyset af dansk våbeneksportpolitik og kriterierne i EU's adfærdskodeks for våbeneksport. Hovedprincippet har i en årrække været, at der nægtes udførseltilladelse til lande, der er inddraget i krigsbegivenheder, eller til områder, hvor forholdene er så urolige eller ustabile, at de må befrygtes at udvikle sig til væbnede konflikter. Udførsel nægtes altid til lande omfattet af en våbenembargo vedtaget i FN, EU eller OSCE.

Der blev i 1999 givet 228 tilladelser til udførsel af våben fra Danmark. I samme periode blev der givet 2 afslag på udførsel.

En række internationale aftaler og forpligtelser er af betydning for danske myndigheders stillingtagen til våbeneksport.

Der er i FN, EU og OSCE vedtaget en række våbenembargoer mod bestemte lande. Gennem Justitsministeriets administration af våbenloven sikres efterlevelse af disse embargoer.

Danmarks deltagelse i Wassenaar Arrangementet og Missilteknologiregimet (MTCR) indebærer en politisk forpligtelse til at kontrollere udførsel af våben opført på de to regimers kontrollister. EU's adfærdskodeks for våbeneksport indeholder ligeledes en politisk forpligtelse til at kontrollere udførsel af våben opført på EU's våbenliste, som i det væsentlige er identisk med Wassenaar Arrangementets liste. De pågældende våben vil dog under alle omstændigheder være undergivet eksportkontrol i Danmark i medfør af våbenloven.

EU's adfærdskodeks går længere end andre internationale aftaler ved at opstille en række kriterier, der skal tages i betragtning ved vurdering af ansøgninger om udførseltilladelse for våben. På denne måde sætter EU-landene en høj fælles standard på området. Det er samtidig fastslået, at det enkelte medlemsland kan følge en mere restriktiv praksis.

Åbenhed om våbenoverførsler er væsentlig både for debatten om ansvarlighed i forbindelse med våbeneksport og for landenes muligheder for at vurdere konkrete ansøgninger om udførsel af våben til bestemte lande og områder. Samtidig er der et vist hensyn at tage til virksomhedernes forretningsmæssige behov for fortrolighed. Oplysninger om våbenoverførsler er offentligt tilgængelige i en lang række landes nationale rapporter, i EU's årlige rapport om anvendelsen af adfærdskodeksen og i FN's Våbenregister, som dog kun dækker syv kategorier af større våben.

Herudover udveksles der på regeringsplan en række fortrolige oplysninger. I Wassenaar Arrangementet udveksles oplysninger om våbenoverførsler til ikke-medlemslande af våben inden for samme kategorier, som dækkes af FN's våbenregister. En række lande, herunder Danmark, bidrager frivilligt med oplysninger om overførsler af våben af andre typer. Mellem EU-landene udveksles årligt nationale rapporter om våbeneksport, som ligger til grund for den fælles EU-rapport.

Et yderligere skridt i retning af åbenhed på regeringsplan er udveksling af oplysninger om afslag på ansøgninger om udførsel af våben. Sådanne notifikationer af afslag kan i større eller mindre grad forpligte andre lande til at respektere afgørelsen. Også her går EU's adfærdskodeks et skridt videre med sine bestemmelser om notifikation af afslag med den virkning, at et andet EU-land ikke kan give tilladelse til en tilsvarende udførsel uden forudgående konsultation med det land, som oprindeligt gav afslag, og forklaring af sine bevæggrunde, hvis udførselstilladelse alligevel gives. Den endelige beslutning forbliver således national.

Kontrol med udførsel af produkter med dobbelt anvendelse

Det er ikke kun eksport af våben, som kan true den internationale fred og stabilitet, såfremt de falder i de forkerte hænder. Det gælder også produkter med dobbelt anvendelse. Da sådanne produkter primært anvendes civilt, er de ikke underlagt et principielt udførselsforbud, men de må kun eksporteres med forudgående tilladelse. Udførsel uden tilladelse kan straffes med bøde, hæfte eller fængsel op til 2 år.

Kravet om udførselstilladelse gælder produkter opført på de internationale kontrollister. For Danmarks vedkommende sker kontrollen på grundlag af en EU-forordning, som indeholder en produktliste, der revideres jævnlige. Der kan i visse tilfælde også kræves udførselstilladelse for produkter, som ikke er opført på listen.

Ansøgning om tilladelse til udførsel af produkter med dobbelt anvendelse indgives til Erhvervsfremme Styrelsen. Styrelsen samler information fra de forskellige eksportkontrolregimer og samarbejder med andre danske myndigheder om at tilvejebringe det bedst mulige grundlag for sin afgørelse. Der gives kun ganske få afslag, men eksportønsker kommer i nogle tilfælde ikke til formel afgørelse, fordi en

forudgående kontakt har gjort det klart for virksomheden, at sandsynligheden for et afslag er stor.

En række internationale aftaler og forpligtelser er af betydning for danske myndigheders stillingtagen til eksport af produkter med dobbelt anvendelse.

Kemivåbenkonventionen indeholder lister over kemikalier, der kan anvendes som udgangspunkt for fremstilling af kemiske våben, men som i øvrigt har lovlige civile anvendelser. De deltagende stater er forpligtet til at deklarere virksomheder, der anvender disse kemikalier. Sådanne virksomheder kan blive genstand for inspektion fra Organisationen for Forbud mod Kemiske Våben (OPCW) i Haag. De deltagende staters ansvar for, at overførsler af kemikalier ikke krænker konventionen, er imidlertid ikke begrænset til de kemikalier, som er undergivet deklaraionspligt, men omfatter i princippet ethvert produkt, der kan anvendes som kemisk våben.

Biologivåbenkonventionen er ganske kort og indeholder ingen produktliste. Der forhandles for tiden i Geneve om en tillægsprotokol til konventionen, som vil etablere et deklaraions- og besøgsregime, der minder om kemivåbenkonventionens bestemmelser. Også her gælder, at de deltagende staters ansvar for, at overførsler ikke krænker konventionen, ikke vil være begrænset til de produkter, som bliver genstand for deklaraionsregimet.

De internationale eksportkontrolregimer NSG (Nuclear Supplier's Group), Wassenaar Arrangementet, Missilteknologiregimet (MTCR) og Australien Gruppen vedligeholder hver en liste over produkter, som de deltagende stater er politisk forpligtede til at kontrollere eksporten af. Kontrollen udøves på grundlag af staternes egne retsregler og administrative procedurer, og den endelige afgørelse er derfor national. I Danmark foregår kontrollen som nævnt på grundlag af EU-forskrifter, som løbende tilpasses for at kunne håndhæve listerevisioner og andre beslutninger i eksportkontrolregimerne, som alle EU-landene er medlemmer af.

Internationalt samarbejde om eksportkontrol

I dette afsnit gives en kort oversigt over eksportkontrollforpligtelserne inden for hvert enkelt regime.

Traktaten om ikke-spredning af atomvåben (NPT) bestemmer, at spalteligt materiale og udrustning og materiel til fremstilling af spalteligt materiale kun må overføres til andre lande under kontrol af Det Internationale Atomenergi Agentur i Wien (IAEA).

Zangger-komiteen er et forum for afklaring af fortolkningsspørgsmål om, hvilke produkter der er omfattet af ovennævnte bestemmelse i NPT. Komiteen vedligeholder en fælles liste over sådanne produkter.

Nuclear Supplier's Group (NSG) har til formål at sikre, at eksport af nukleare materialer, udstyr og teknologi ikke medvirker til spredning af kernevåben. For så vidt angår nukleare produkter med dobbelt anvendelse udveksles oplysninger om eksport og andre spørgsmål af fælles interesse.

Konventionen om forbud mod biologiske våben (BTWC) forbyder biologiske våben samt produktionsudstyr og fremføringsmidler hertil. Det er endvidere forbudt at tilskynde andre til eller hjælpe dem med at anskaffe sig sådanne våben, produktionsudstyr og fremføringsmidler. De deltagende stater er forpligtet til at sikre, at disse bestemmelser ikke krænkes og at bestræbelser på at lette udveksling af udstyr, materiel og videnskabelig og teknisk information tjener fredelige formål.

Konventionen om forbud mod kemiske våben (CWC) forbyder kemiske våben. Det er endvidere forbudt at overføre kemiske våben til nogen eller bistå eller tilskynde andre til aktiviteter, som er forbudt ifølge konventionen. De deltagende stater er forpligtet til at sikre, at disse bestemmelser ikke krænkes, og at bestræbelser på at lette udveksling af kemikalier, udstyr og videnskabelig og teknisk information tjener formål, som ikke er forbudt ifølge konventionen.

Australien Gruppen har til formål at hindre spredning af kemiske og biologiske våben gennem eksportkontrol med komponenter og produktionsudstyr hertil.

Missilteknologiregimet (MTCR) har til formål at hindre udbredelse af teknologi og missiler til fremføring af masseødelæggelsesvåben. I begge regimer har man udarbejdet en fælles liste over produkter, som skal undergives eksportkontrol, og udveksler information om eksport og andre spørgsmål af fælles interesse.

EU's adfærdskodeks for våbeneksport indeholder kriterier for vurdering af ansøgninger om udførselstilladelse for våben fra EU-landene. En række lande har tilsluttet sig kodeksens principper og kriterier. EU-landene har vedtaget en fælles liste over produkter, som er omfattet af kodeksen. De udveksler oplysninger om afslag på ansøgninger og konsulterer hinanden, såfremt et medlemsland overvejer at give tilladelse til en eksport, et andet medlemsland har nægtet.

Wassenaar Arrangementet har til formål at bidrage til regional og international sikkerhed gennem større åbenhed og ansvarlighed i forbindelse med eksport af våben samt produkter og teknologier med dobbelt anvendelse. Medlemmerne har udarbejdet fælles lister over produkter, som skal undergives eksportkontrol. De udveksler information om eksport og andre spørgsmål af fælles interesse.

Aktuelle spørgsmål

Der foregår en løbende international debat om eksportkontrol. Åbenhed om våbenoverførsler og ansvarlighed i våbeneksport udgør centrale elementer i denne debat. Aktuelle emner er udvidelse af internationale rapporteringsforpligtelser om våbenoverførsler, kontrol med håndvåben, mellemhandel og transport af våben, samt en international adfærdskodeks mod spredning af ballistiske missiler.

Der er tale om vanskelige politiske, tekniske og juridisk-administrative spørgsmål. Snarere end hurtige resultater må man forvente en stadig udvidelse og effektivisering af bestræbelserne på at sikre, at overførsel af våben og teknologi ikke bringer international fred og stabilitet i fare.

Våben og krigsmateriel

1 Fremstilling af krigsmateriel

Efter § 2 i lov nr. 400 af 13. juni 1990 om krigsmateriel mv. (krigsmaterielloven), der er optrykt som bilag 2, må krigsmateriel kun fremstilles, hvis justitsministeren giver tilladelse dertil.

Efter krigsmateriellovens § 1, stk. 1, forstås ved krigsmateriel:

1. Materiel, som er konstrueret til militær anvendelse, og som ikke finder civil anvendelse.
2. Skydevåben, bortset fra våben der er specielt konstrueret til jagtbrug, sportsbrug eller lignende.
3. Ammunition, som kan anvendes til militære formål.
4. Krudt og sprængstoffer.
5. Komponenter og dele, som er konstrueret til at anvendes i materiel mv., som nævnt ovenfor, og som ikke finder civil anvendelse.

Som det fremgår af bestemmelsen, anses enhver form for materiel, der er specielt konstrueret til militær anvendelse, samt visse dele af sådant materiel for omfattet af lovens bestemmelser. Materiel, komponenter og dele, der også finder civil anvendelse, er således ikke omfattet af loven.

Tilladelse til fremstilling af krigsmateriel

Ansøgning om tilladelse til fremstilling af krigsmateriel indgives til Justitsministeriet. Det er virksomheden selv, der afgør, hvornår i fremstillingsprocessen, der skal søges om tilladelse. Nogle virksomheder vælger således at indhente en forhåndsudtalelse fra Justitsministeriet meget tidligt i processen, mens andre virksomheder først søger en egentlig tilladelse, når det er besluttet at sætte produktionen i gang. Der stilles i krigsmaterielloven alene det krav, at virksomheden skal have en tilladelse, når fremstilling iværksættes.

Justitsministeriet indhenter i fornødent omfang en udtalelse fra Forsvarsministeriet om, hvorvidt materiellet er omfattet af krigsmateriellovens definition.

Efter loven kan der kun meddeles tilladelse til personer, der er danske statsborgere eller selskaber, hvor mindst 80% af bestyrelsesmedlemmerne er danske statsborgere, og mindst 60% af selskabskapitalen er dansk ejet. Loven indeholder endvidere en generel bestemmelse om, at udlændinge i øvrigt ikke gennem besiddelse af kapital eller på anden måde må udøve en bestemmende indflydelse på en virksomhed, der

producerer krigsmateriel. Udlændinge må endvidere ikke repræsentere mere end 20% af stemmerne i selskabet.

Endvidere må virksomheder, som fremstiller krigsmateriel, kun optage udenlandske lån eller lån med udenlandsk garanti med samtykke fra justitsministeren. Ansøgningen skal derfor udover produktoplysninger indeholde de sidste tre års regnskaber for virksomheden, virksomhedens vedtægter, oplysning om, hvem der ejer selskabets kapital, hvem der er medlem af selskabets bestyrelse, direktion og tegningsberettigede medarbejdere i selskabet samt disses indfødsret, og hvorvidt der er udenlandsk kapital i selskabet, herunder udenlandske lån eller lån med udenlandsk garanti.

Tilladelse til fremstilling af krigsmateriel meddeles på en række vilkår, herunder bl.a. at virksomheden i de tilfælde, hvor der benyttes danske underleverandører til fremstilling af krigsmateriel, sikrer sig, at den pågældende underleverandør i fornødent omfang er i besiddelse af tilladelse til produktion af krigsmateriel. Dette gælder, selv om en underleverandør udelukkende beskæftiger sig med delprocesser i forbindelse med fremstilling af genstande, der er omfattet af krigsmaterielloven.

Dispensation

Hvis en virksomhed kun i ringe omfang fremstiller krigsmateriel, udelukkende fremstiller sprængstoffer eller krudt eller udelukkende beskæftiger sig med underordnede delprocesser i fremstillingen, kan justitsministeren efter lovens § 14, stk. 1, tillade, at virksomheden er undtaget fra bestemmelserne i lovens §§ 2 - 7. Det vil især sige, at virksomheden har dispensation fra kravet om tilladelse til produktion af krigsmateriel samt kapital- og ledelseskravene, mens virksomheden fortsat er omfattet af Statens Våbenkontrol.

Ved vurderingen af, om en virksomhed udelukkende beskæftiger sig med underordnede delprocesser i fremstillingen, vil der blive lagt vægt på, om delprocessen er et mindre led i den samlede produktion, og om delprocessen efter sin karakter også foretages på civile komponenter, f.eks. sprøjtemaling og varmebehandling. Endvidere vil der blive lagt vægt på karakteren af komponenten, som processerne vedrører.

Afgift

Krigsmaterielproducerende virksomheder betaler efter lovens § 13 en årlig afgift til dækning af omkostninger ved administrationen af krigsmaterielloven. For regnskabsåret 1998 udgjorde det samlede beløb 277.127,77 kr. Alle virksomheder betaler en årlig grundafgift på 500 kr., uanset om de for regnskabsåret har produceret krigsmateriel eller ej. Det resterende beløb fordeles mellem virksomhederne i forhold til den enkelte virksomheds omsætningsmæssige andel af den samlede krigsmaterielproduktion.

Tilbagekaldelse og straf

En tilladelse til fremstilling af krigsmateriel kan efter loven tilbagekaldes, når særlige forhold taler derfor. Det kan f.eks. være tilfældet, hvis virksomheden tilsidesætter vilkår, som er fastsat for tilladelsen, eller hvis virksomheden får væsentlige økonomiske problemer.

Produktion af krigsmateriel uden tilladelse fra Justitsministeriet er strafbart. Straffen er bøde eller hæfte eller under skærpene omstændigheder fængsel i indtil 1 år. Er overtrædelsen begået af et aktieselskab, andelsselskab, anpartsselskab eller lignende, kan der pålægges selskabet som sådant bødeansvar.

Årlig beretning til Det Udenrigspolitiske Nævn

Justitsministeren skal efter lovens § 8 hvert år til Det Udenrigspolitiske Nævn afgive en beretning om antallet af virksomheder, der med tilladelse fra Justitsministeriet fremstiller krigsmateriel, samt om hvilke former for krigsmateriel, tilladelserne omfatter. 23 virksomheder havde pr. 31. december 1999 tilladelse til produktion af krigsmateriel. Endvidere var et mindre antal virksomheder meddelt dispensation fra krigsmateriellovens §§ 2 – 7.

Statens Våbenkontrol

Virksomheder, som fremstiller krigsmateriel, er underkastet tilsyn af Statens Våbenkontrol.

Statens Våbenkontrol består af fem medlemmer, hvoraf justitsministeren udnævner våbenkontrollens formand. Forsvarsministeren udnævner to af medlemmerne og erhvervsministeren og økonomiministeren udnævner hver et medlem.

Med henblik på at lette Statens Våbenkontrols muligheder for at udøve dette tilsyn, er det i loven bestemt, at virksomheder, som fremstiller krigsmateriel, efter anmodning skal give Statens Våbenkontrol enhver oplysning om virksomheden og dens produktion, herunder om økonomiske og regnskabsmæssige forhold. I den forbindelse har våbenkontrollen adgang til forretningsbøger af enhver art, aktiebøger, regnskabsbilag, kontrakter og andet materiale, som efter våbenkontrollens skøn er nødvendigt.

Som led i Statens Våbenkontrols tilsyn med krigsmaterielproducerende virksomheder kommer våbenkontrollen med mellemrum på besøg i de enkelte virksomheder.

I den forbindelse er det i krigsmaterielloven bestemt, at Statens Våbenkontrol, hvis det skønnes nødvendigt, til enhver tid uden retskendelse har adgang til virksomheder, der fremstiller krigsmateriel, med henblik på at tilvejebringe oplysninger til brug for våbenkontrollens arbejde. Endvidere skal de ansatte og ejerne af virksomheden efter våbenkontrollens bestemmelse yde Statens Våbenkontrol vejledning og hjælp under tilsynet.

Det sker, at Justitsministeriet via Statens Våbenkontrolls inspektioner af krigsmaterielproducerende virksomheder bliver opmærksom på virksomheder, som uden tilladelse har fremstillet krigsmateriel. I det omfang Justitsministeriet har mistanke om, at en virksomhed uden tilladelse fremstiller krigsmateriel, anmodes den pågældende virksomhed om en redegørelse, ligesom virksomheden gøres bekendt med, at det kræver tilladelse fra Justitsministeriet at fremstille krigsmateriel, og at fremstilling uden fornøden tilladelse er strafbart.

2 Udførsel af våben fra Danmark

Generelt om udførselsforbudet

Efter § 6, stk. 1, i våbenloven², der er optrykt som bilag 1, er det forbudt uden tilladelse fra justitsministeren i hvert enkelt tilfælde at udføre:

1. våben af enhver art med undtagelse af jagtvåben,
2. ammunition med undtagelse af ammunition til jagtvåben,
3. materiel til land-, sø- eller luftkrig,
4. maskiner, instrumenter, apparater og andre produktionsmidler, der overvejende anvendes til fremstilling eller vedligeholdelse af våben, ammunition eller krigsmateriel, samt dele og tilbehør til sådanne produktionsmidler, og
5. eksplosivstoffer, der er omfattet af forbudet i § 1.

Bestemmelsen har haft samme ordlyd i en årrække. Herudover følger det af våbenlovens § 6, stk. 2, at justitsministeren kan udstede forbud mod, at der udføres våben og ammunition af nogen art. Bemyndigelsen hertil er udnyttet i §27, stk. 1 våbenbekendtgørelsen³, således at der skal søges tilladelse også til udførsel af jagtvåben og ammunition til jagtvåben.

Det fremgår ikke af våbenlovens § 6, hvilke betingelser eller vilkår en ansøger skal opfylde for at kunne påregne at få udførselstilladelse. Der har imidlertid udviklet sig en fast administrativ praksis med hensyn til de procedurer, der skal følges ved

² Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 67 af 26. januar 2000 af lov om våben og eksplosivstoffer

³ Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 66 af 26. januar 2000 om våben og ammunition mv.

ansøgninger om eksporttilladelse, og hvilken dokumentation der kræves i hvert enkelt tilfælde. Denne praksis har bl.a. udviklet sig i lyset af de internationale aftaler, som Danmark har tiltrådt.

Efter våbenloven gælder således et principielt forbud mod udførsel af våben. Efter en konkret vurdering kan der dog meddeles tilladelse hertil.

Udførselsforbudet omfatter fysisk flytning af produkter ud fra dansk territorium. Endvidere er udførsel via telekommunikation af f.eks. edb-programmer til krigsformål omfattet af forbudet. Også varer, der alene er i transit i Danmark, er omfattet af udførselsforbudet.

Udførselsforbudet omfatter derimod ikke transport af våben mellem andre lande med dansk registreret skib eller luftfartøj.

Udførselsforbudet omfatter alle de produkter, som Danmark på grund af deltagelse i det internationale samarbejde om våbeneksportkontrol er forpligtet til at underkaste udførselskontrol.

Efter Justitsministeriets praksis omfatter udførselsforbudet også dele til produkter, der i færdig fremstillet stand omfattes af bestemmelsen. Dele til våben og dele til ammunition er således også omfattet af udførselsforbudet, og det uanset antallet af arbejdsoperationer, der er tilbage, før komponenten kan indgå som del i det endelige produkt. Dog ses der i praksis bort fra dele, som f.eks. skruer, bolte og trykte kredsløb mv., der efter deres specifikationer, materiale og lignende lige så vel kan indgå som led i et civilt produkt. Skruer eller bolte kan imidlertid være omfattet af udførselsforbudet - f.eks. hvis det materiale, der er anvendt til fremstillingen af produktet, ikke kan påtænkes anvendt til andet end militær brug.

Know-how og anden uhåndgribelig teknologi vil som udgangspunkt ikke være omfattet af udførselsforbudet. Know-how, der er materialiseret i form af f.eks. tegninger eller edb-programmer, vil imidlertid efter en konkret vurdering være omfattet af forbudet.

Udførselsforbudet gælder også for statsmyndigheder. Dog er der i våbenloven fastsat særlige regler for militære styrker og militært personel samt for politiet.

Således fremgår det af § 8, stk. 2, at udførselsforbudet ikke gælder for militære styrker og militært personel som led i den militære tjenesteudøvelse. Endvidere følger det af bestemmelsen, at militære myndigheders midlertidige udførsel af udrustning og materiel til reparation og vedligeholdelse ikke kræver udførselstilladelse.

Herudover er det i våbenlovens § 9, stk. 1, fastsat, at udførselsforbudet ikke omfatter politiet.

Politimesteren (politidirektøren) er i henhold til § 27, stk. 2, i våbenbekendtgørelsen bemyndiget til at meddele tilladelse til udførsel til Færøerne og Grønland, de nordiske lande og EU-medlemslandene af blankvåben, paint- og hardballvåben, signalvåben, våben til jagt, fiskeri og konkurrenceskydning og dele og ammunition hertil samt særlige antikke skydevåben. De nærmere bestemmelser om politiets behandling af ansøgninger om udførseltilladelse omfattet heraf fremgår af § 28 i våbencirkulæret⁴. Tilladelser meddelt af politiet vil ikke blive yderligere omtalt i denne rapport, ligesom tilladelser meddelt af politiet heller ikke indgår i rapportens statistiske oplysninger.

Den administrative procedure for behandling af ansøgninger om udførseltilladelse

Ansøgninger om tilladelse til udførsel af våben indgives til Justitsministeriet, som tager endelig stilling til, hvorvidt en ansøgning skal imødekommes eller afslås.

Der anvendes ikke formaliserede ansøgningsformularer. En ansøgning om udførseltilladelse skal dog indeholde oplysninger om eksportørens navn og adresse samt kontaktperson, bestemmelsesland, eventuelt transitland, køber og/eller slutbrugers navn og adresse, produktbeskrivelse, anvendelsesformål, mængde og - fra 1. juli 2000 - værdi. Endvidere må det anbefales, at der oplyses om andre forhold, der er relevante, f.eks. om der tidligere er meddelt udførseltilladelse til et lignende produkt, eller om produktet finder anvendelse inden for både den civile og militære sektor. Endelig skal det oplyses, om der er tale om permanent eller midlertidig (test, demonstration, udstilling eller lignende) udførsel, udstyr til reparation eller vedligeholdelse, returnering af udstyr eller andet.

Hvis der er tvivl om, hvorvidt det pågældende produkt er omfattet af udførselsforbudet, indhenter Justitsministeriet en udtalelse fra Forsvarsministeriet. I forbindelse med den militærtekniske vurdering af det pågældende produkt anmoder Forsvarsministeriet i visse tilfælde om bistand fra andre myndigheder inden for ministeriets område.

Udførselsansøgninger forelægges endvidere for Udenrigsministeriet, der vurderer ansøgningerne i lyset af dansk våbeneksportpolitik. Hovedprincippet har i en årrække været, at der nægtes eksporttilladelse til lande, der er inddraget i krigsbegivenheder, eller til områder, hvor forholdene er så urolige eller ustabile, at de må befrygtes at udvikle sig til væbnede konflikter. Eksporttilladelse nægtes desuden til lande, som er omfattet af en våbenembargo vedtaget i FN, OSCE eller EU. Endelig påser

⁴ Justitsministeriets cirkulære nr. 8 af 26. januar 2000 om våben og ammunition mv.

Udenrigsministeriet overholdelsen af EU's adfærdskodeks for våbeneksport. Udenrigsministeriet sikrer sig i denne forbindelse, at de i kodeksen opstillede kriterier for våbeneksport respekteres. Det kontrolleres ligeledes, hvorvidt andre EU-lande har afslået eksport af det pågældende produkt til det land, som udførselsansøgningen gælder, idet der i dette tilfælde eksisterer en forpligtelse til at konsultere det EU-land, som har afslået eksporten, inden en endelig beslutning tages. EU's adfærdskodeks for våbeneksport er nærmere beskrevet på side 17.

Folketingets Retsudvalg er ved flere lejligheder blevet orienteret om praksis for våbeneksport.

Retningslinier for meddelelse af udførselstilladelser

Der er ikke fastsat generelle retningslinier for, om en udførselsansøgning skal imødekommes eller afslås. Dette afhænger af en konkret vurdering af den enkelte ansøgning.

Der kan dog på grundlag af praksis opstilles en formodning om, at ansøgninger om eksport af våben til de nordiske lande og EU-landene normalt vil blive imødekommet. Spørgsmålet om end-use dokumentation⁵ (slut-bruger erklæring), herunder spørgsmålet om et eventuelt forbud mod reeksport, afgøres efter en konkret vurdering.

Endvidere vil der efter en praksisændring i maj 2000 som hovedregel blive givet tilladelse til udførsel af underleverancer af dansk producerede dele til ikke-dødbringende materiel til EU- og NATO-lande uden krav om oplysning om eventuel reeksport, når ansøgningen vedrører bi- og multilaterale samarbejdsprojekter mellem militære myndigheder i Danmark og disse lande⁶.

For så vidt angår udførsel til andre lande eller andre projekter eller udførsel fra Danmark af færdige våben eller våbensystemer eller underleverancer af dansk producerede dele til dødbringende våben, vurderes det fra sag til sag, om der skal meddeles udførselstilladelse og - i givet fald - om der skal meddeles forbud mod reeksport.

Dokumentationskrav

⁵ End-use dokumentation udstedes af importøren/slutbrugeren. End-use dokumentation skal indeholde følgende oplysninger: oplysninger om den kompetente myndighed; dato for udstedelse af dokumentet; navn og adresse på den danske eksportør; navn og adresse på importør/slutbruger; bestemmelsesland; angivelse af produkt, herunder type, kvantum og værdi; beskrivelse af produktets anvendelsesformål; bekræftelse på at leverancen ikke vil blive omdestineret, omladet eller re-eksporteret.

⁶ Folketingets Retsudvalg er ved Justitsministeriets brev af 11. maj 2000 orienteret om denne liberalisering af praksis.

Hvis Udenrigsministeriet ikke har bemærkninger til den ansøgte udførsel, meddeler Justitsministeriet udførselstilladelsen, når den nødvendige dokumentation foreligger.

Den følgende oversigt over dokumentationskravene er alene vejledende. Justitsministeriet stiller således - hvis omstændighederne tilsiger dette - yderligere krav, herunder navnlig krav om end-use dokumentation.

Ved beskrivelse af dokumentationskravene sondres der efter praksis mellem følgende tilfælde:

- Udførsel af mindre partier (indtil 100 stk. almindelige håndskydevåben, 5 stk. maskinpistoler eller 10.000 stk. patroner) til modtagere, der ikke er statsinstitutioner.

Ansøgeren skal fremlægge internationalt importcertifikat⁷, konkret eller generel indførselstilladelse eller en erklæring fra den kompetente myndighed i modtagerlandet om, at man ikke har noget at indvende imod, at Justitsministeriet udsteder eksporttilladelse.

Endelig skal ansøgeren underskrive en erklæring ("lille erklæring") om, at det pågældende parti kun vil blive afsendt til den anførte køber i det anførte land eller til en anden af køberen skriftligt angivet adresse, og at ansøgeren er bekendt med strafansvaret i straffelovens § 163.

- Udførsel af større partier (mere end 100 stk. almindelige håndskydevåben, 5 stk. maskinpistoler eller 10.000 stk. patroner) samt forsvarsmateriel af enhver art til modtagere, der ikke er statsinstitutioner.

Der sondres i disse tilfælde mellem udførsel til lande, der udsteder internationalt importcertifikat og ankomstbevis og udførsel til lande, der ikke har tilsluttet sig denne eksportkontrol-ordning. Endvidere sondres der for så vidt angår spørgsmålet om, hvorvidt der skal stilles krav om end-use dokumentation, mellem ansøgninger om tilladelse til udførsel af underleverancer af dansk producerede dele til ikke-dødbringende materiel til EU- og NATO-lande, når ansøgningen vedrører bi- og multilaterale samarbejdsprojekter mellem militære myndigheder i Danmark og disse lande og mellem andre ansøgninger, som beskrevet oven for.

a. Ved udførsel til lande, der bruger internationalt importcertifikat og ankomstbevis stilles følgende dokumentationskrav:

⁷ Ved at udstede importcertifikat (International Import Certificate) attesterer myndighederne i importlandet, at importøren har forpligtet sig til at indføre det pågældende vareparti til importlandet.

Ansøgeren skal fremlægge internationalt importcertifikat fra modtagerlandet samt erklæring ("stor erklæring") om: at det pågældende vareparti kun vil blive afsendt til den i certifikatet anførte køber og adresse eller til en anden af køber skriftligt angivet adresse, at ansøgeren ved varens afsendelse vil afkræve køberen et af myndighederne i importlandet udstedt ankomstbevis (Delivery Verification Certificate), der viser, at varepartiet er blevet underkastet importlandets bestemmelser vedrørende udenrigshandel, at ansøgeren efter modtagelsen af ankomstbeviset vil fremsende dette til Justitsministeriet og at ansøgeren er bekendt med strafansvaret i straffelovens § 163.

Efter omstændighederne kræves end-use dokumentation.

b. Ved udførsel til lande, der ikke bruger internationalt importcertifikat og ankomstbevis, stilles følgende dokumentationskrav:

Efter en konkret vurdering kræves som minimum "lille erklæring", jf. ovenfor, samt konkret indførelstilladelse fra modtagerlandet.

Endvidere kræves normalt end-use dokumentation.

- Alle udførsler til statsinstitutioner.

Hvis eksportøren er en dansk statsinstitution, og modtageren er en udenlandsk statsinstitution, stilles normalt ingen dokumentationskrav.

Hvis eksportøren er en privat virksomhed, og modtageren en udenlandsk statsinstitution, kræves som udgangspunkt alene "lille erklæring", jf. ovenfor.

Efter omstændighederne kræves end-use dokumentation.

- Alle midlertidige udførsler (f.eks i forbindelse med demonstration, udstilling, reparationer mv.).

Ved ansøgning om tilladelse til midlertidig udførselstilladelse vil der som udgangspunkt alene blive stillet vilkår om, at de pågældende produkter skal returneres til Danmark. Herudover vil ansøgeren blive afkrævet "lille erklæring", jf. ovenfor.

- Udførsler af militært udstyr til EU-lande.

Justitsministeriet stiller vilkår om anvendelse af ledsagedokumentet ved udførsler af militært udstyr til EU-lande. Proceduren i forbindelse med anvendelse af

ledsagedokumentet er beskrevet i Justitsministeriets orienteringsskrivelse af 20. april 1994.

Justitsministeriet stiller – uanset anvendelsen af ledsagedokument – samtidig krav om internationalt importcertifikat og ankomstbevis.

Ved udførsel til EU-lande skal eksportøren notere på tilladelsen, at der er sket udførsel, og tilladelsen skal herefter returneres til Justitsministeriet.

- Udførsler til lande uden for EU.

Ved udførsel til lande, der ikke er medlemmer af EU, skal tilladelsen forevises for det danske toldvæsen til afskrivning og returneres til Justitsministeriet.

Gyldighedstid

Tidligere blev alle udførselstilladelser som udgangspunkt meddelt med en gyldighedstid på 6 måneder.

I maj 2000 blev det imidlertid besluttet fremover at fastsætte gyldighedstiden for udførselstilladelser til to år, når tilladelsen vedrører udførsel til EU- og NATO-lande, og et år, når tilladelsen vedrører udførsel til andre lande. Endvidere blev det besluttet, at tilladelser til udførsel af dansk producerede dele til ikke-dødbringende materiel til EU- og NATO-lande, når ansøgningen vedrører bi- og multilaterale samarbejdsprojekter, vil få gyldighed svarende til leveringsperiodens afslutning efter kontrakten.

Udførselstilladelser vil imidlertid blive meddelt med en kortere gyldighedstid, hvis de konkrete forhold tilsiger det.

Alle tilladelser vil fortsat kunne forlænges efter ansøgning. Det bemærkes i den forbindelse, at en udførselstilladelse i henhold til våbenlovens § 2 f til enhver tid kan tilbagekaldes.

Forhåndstilkendegivelser

Det er altid muligt at få klarlagt, om udførsel af en bestemt genstand vil kræve Justitsministeriets tilladelse i henhold til våbenloven, og om en tilladelse i givet fald kan forventes meddelt.

Justitsministeriet forelægger i fornødent omfang sådanne forespørgsler om forhåndsgodkendelse for Forsvarsministeriet og Udenrigsministeriet i overensstemmelse med den praksis, som er omtalt tidligere. Spørgsmål om

forhåndsgodkendelse gives altid med forbehold for forholdene på det tidspunkt, hvor den konkrete udførsel vil skulle finde sted.

Forhåndsgodkendelse er således alene en tilkendegivelse om forholdene på det tidspunkt, hvor forhåndsgodkendelsen gives.

EU's adfærdskodeks for våbeneksport

EU's adfærdskodeks for våbeneksport blev vedtaget i juni 1998. Adfærdskodeksen sætter en høj fælles standard for våbeneksport fra EU-landene i form af en række kriterier, som skal tages i betragtning ved afgørelser om eksport af våben, og bidrager således til tilbageholdenhed i våbeneksporten. Udstedelse af tilladelser til våbeneksport er en national beslutning baseret på det enkelte EU-lands retsgrundlag. Adfærdskodeksen udgør således minimumskrav, som de nationale beslutninger skal respektere.

De 8 fælles kriterier for våbeneksport er følgende:

1. Respekt for EU-medlemslandenes internationale forpligtelser som eksempelvis vedtagne sanktioner og embargoer, internationale traktater og eksportkontrolregimer. Eksport vil blive afslået, såfremt den strider mod sådanne forpligtelser.
2. Respekt for menneskerettighederne i modtagerlandet. EU-landene vil afslå eksport, hvis der er risiko for, at udstyret vil blive anvendt til intern repression. Der vil ske en nøje vurdering i hver enkelt sag, i tilfælde hvor der er fastslået krænkelse af menneskerettighederne i modtagerlandet.
3. Den interne situation i modtagerlandet, set som en funktion af forekomsten af spændinger eller væbnede konflikter. EU-landene vil ikke tillade eksport, hvis eksporten kan fremkalde eller forlænge væbnede konflikter eller forværre spændingen i modtagerlandet.
4. Opretholdelse af regional fred, sikkerhed og stabilitet. EU-landene vil ikke tillade eksport, hvis der er en klar risiko for, at udstyret vil blive brugt aggressivt eller til med magt at støtte et territorialt krav
5. EU-medlemslandenes nationale sikkerhed såvel som venligtsindede og allierede landes sikkerhed. Risikoen for, at det eksporterede udstyr kan anvendes imod medlemslandene eller venligtsindede og allierede lande, vil blive overvejet nøje.
6. Køberlandets adfærd over for det internationale samfund, især hvad angår dets holdning til terrorisme, karakteren af dets alliancer og respekt for folkeretten.

7. Risikoen for, at udstyret vil blive omdirigeret inden for køberlandet eller reeksporteret.
8. Våbeneksportens forenelighed med modtagerlandets tekniske og økonomiske formåen. Modtagerlandets økonomiske situation skal tages i betragtning med henblik på at vurdere, om der anvendes unødigt mange ressourcer på indkøb af våben.

Adfærdskodeksen for våbeneksport indeholder en gensidig informationsforpligtelse EU-landene imellem i form af et krav om notifikation af de øvrige medlemslande om afslag på våbeneksport. Samtidig kræves det, at man konsulterer det EU-land, som i første omgang gav afslag, såfremt man overvejer at give tilladelse til en tilsvarende eksport. Disse bestemmelser bidrager til en større gennemsigtighed mellem EU-landene på våbeneksportområdet.

Efter adfærdskodeksens bestemmelser skal hvert EU-land endvidere udarbejde en fortrolig årsrapport til de øvrige medlemslande om sin eksport af våben og om anvendelsen af adfærdskodeksen. Med udgangspunkt i de nationale rapporter udarbejdes der ligeledes årligt en samlet EU-rapport om anvendelsen af adfærdskodeksen, som offentliggøres.

I den danske procedure for behandling af anmodninger om våbeneksport er det Udenrigsministeriet, som påser overholdelsen af bestemmelserne i EU's adfærdskodeks for våben-eksport, herunder notifikations- og konsultationsforpligtelsen.

Den praktiske gennemførelse af adfærdskodeksens bestemmelser drøftes løbende i EU-regi i en arbejdsgruppe under den fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik.

EU's adfærdskodeks for våbeneksport er vedlagt som bilag 3.

Våbenembargoer

FN-pagten indeholder bestemmelser om forholdsregler over for trusler mod freden, fredsbrud og angrebshandlinger (FN-pagtens kapitel VII). I tilfælde, hvor der foreligger en trussel mod freden, kan Sikkerhedsrådet beslutte, hvilke forholdsregler der skal træffes, og opfordre FN's medlemslande til at iværksætte disse forholdsregler. Sikkerhedsrådet kan således gennem vedtagelsen af en resolution indføre en våbenembargo over for et land, som truer den mellemfolkelige fred og sikkerhed. Sådanne resolutioner er juridisk bindende for FN's medlemsstater. Staterne bliver folkeretligt forpligtede til at gennemføre og håndhæve våbenembargoer i deres nationale retssystemer.

Traktaten om Den Europæiske Union (Amsterdam-traktaten) indeholder bestemmelser om en fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik (Amsterdam-traktatens afsnit V). Blandt målsætningerne for den fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik er styrkelse af Unionens sikkerhed samt bevarelse af freden og styrkelse af den internationale sikkerhed. Med henblik på at sikre disse mål kan EU gennem vedtagelse af en fælles holdning indføre en våbenembargo over for et land, som truer den internationale fred og sikkerhed. EU vedtager nu efter fast praksis fælles holdninger til gennemførelse af FN's sikkerhedsråds resolutioner vedrørende foranstaltninger over for tredjelande. Herudover har EU i en række tilfælde vedtaget fælles holdninger om sanktioner som opfølgning på beslutninger i andre internationale fora.

Ifølge Amsterdam-traktaten skal medlemsstaterne drage omsorg for, at deres nationale politik er i overensstemmelse med de fælles holdninger. Medlemsstaterne er med andre ord juridisk forpligtede til at gennemføre en fælles holdning i deres nationale retssystemer.

Våbenembargoer, der er indført ved en fælles holdning, iværksættes ved medlemsstaternes nationale foranstaltning. Dette følger af, at kompetencen til at træffe foranstaltninger vedrørende handel med våben, ammunition og krigsmateriel ligger hos medlemsstaterne i medfør af artikel 296 i Traktaten om Oprettelse af Det Europæiske Fællesskab (Rom-traktaten).

Såfremt våbenembargoen tillige omfatter materiel eller udstyr, der ikke kan betegnes som våben, ammunition og krigsmateriel, indføres denne del af våbenembargoen i medlemsstaterne ved en rådsforordning vedtaget efter artikel 301 i Rom-traktaten.

For Danmarks vedkommende kan en FN-våbenembargo gennemføres på to måder: enten via Justitsministeriets administration af våbenlovens § 6 eller ved udstedelse af en kongelig anordning i henhold til lov nr. 156 af 10. maj 1967 om visse forholdsregler i henhold til De Forenede Nationers pagt.

Valget mellem de to måder afhænger af, hvor omfattende den enkelte våbenembargo er. Hvis embargoen alene omfatter våben - eller evt. tillige dele til våben - vil embargoen kunne gennemføres via administrationen af våbenlovens § 6. Omfatter embargoen derimod f.eks. ydelse af våbenteknisk bistand (knowhow), giver våbenlovens § 6 ikke tilstrækkelig hjemmel til et udførselsforbud. En sådan embargo må i stedet gennemføres ved udstedelse af en kongelig anordning.

En EU-våbenembargo, der er indført ved en fælles holdning, kan ligesom FN-embargoerne gennemføres via Justitsministeriets administration af våbenlovens § 6. Derimod kræver en EU-embargo, der er indført ved en rådsforordning, ikke

yderligere gennemførselsforanstaltninger, idet forordninger gælder umiddelbart i hver medlemsstat.

En OSCE-våbenembargo kan kun gennemføres via Justitsministeriets administration af våbenlovens § 6.

Overtrædelse af en FN-, EU- eller OSCE-våbenembargo, der er gennemført via administrationen af våbenlovens § 6, straffes efter våbenlovens § 10, stk. 1, med bøde, hæfte eller under skærpende omstændigheder fængsel indtil 2 år.

Overtrædelse af en FN-våbenembargo, der er gennemført ved en kongelig anordning i henhold til lov nr. 156 af 10. maj 1967, straffes efter straffelovens § 110 c, stk. 2, med bøde, hæfte eller under skærpende omstændigheder med fængsel indtil 4 år.

Overtrædelse af forbud i en rådsforordning vedrørende foranstaltninger overfor tredjelande straffes med bøde i medfør af § 2, stk. 3, i lov om anvendelsen af visse af De Europæiske Fællesskabers retsakter om økonomiske forbindelser med tredjelande, jf. lovbekendtgørelse nr. 93 af 6. februar 1995.

En liste over lande omfattet af en våbenembargo vedtaget i FN, EU eller OSCE er vedlagt som bilag 4.

Statistik

I 1999 gav Justitsministeriet i medfør af § 6 i våbenloven tilladelse til udførsel i 228 tilfælde. Der blev endvidere givet 2 afslag på eksport til henholdsvis Vietnam og Indien.

Det er Justitsministeriets vurdering, at danske virksomheder er meget opmærksomme på, hvilke lande der ikke kan forventes meddelt udførseltilladelse til, herunder hvilke lande der er omfattet af en våbenembargo. Virksomhederne afholder sig derfor fra at indgå kontrakter med modtagere i sådanne lande. I tvivlstilfælde indhenter virksomhederne ofte en forhånds-tilkendegivelse fra Justitsministeriet. Det lave antal afslag skal ses i lyset heraf.

De i alt 228 tilladelser i 1999 fordeler sig på modtagerlande som vist i tabel 1-3.

Bemærkninger til tabellerne

”Antal” dækker over antallet af tilladelser, der er meddelt af Justitsministeriet i 1999. Der skal som tidligere anført søges tilladelse i hvert enkelt tilfælde, hvor et våben ønskes udført, men en tilladelse kan omfatte f.eks. flere dele til våbensystemer eller mere end et skydevåben.

Nogle virksomheder vælger at søge udførselstilladelse på et meget tidligt tidspunkt, hvor det ikke vides, om virksomheden får ordren på produktet. Det er derfor ikke sikkert, at produktet også rent faktisk udføres. Der foreligger ikke statistik for, hvor mange af tilladelserne i 1999 der ikke - eller kun delvist - er udnyttet. Antallet af meddelte tilladelser afspejler således ikke nødvendigvis den faktiske eksport.

Endvidere er mange tilladelser meddelt med henblik på midlertidig udførsel f.eks. i forbindelse med reparation eller udstilling i udlandet, eller tilladelserne er meddelt til genudførsel af forsvarsmateriel, som f.eks. er blevet repareret eller opgraderet her i landet. Der foreligger ikke statistik over, hvor mange sådanne tilladelser der er meddelt, men umiddelbart vurderes der at være tale om mere end 25% af det samlede antal tilladelser.

Tabel 1: Våbenudførelstilladelser i 1999 til EU-lande

Land	Antal	Forsvarsmateriel	Diverse våben	Politiets våben
Belgien	2	2		
Finland	4	4		
Frankrig	16	11	5	
Grækenland	2	2		
Holland	11	9	1	1
Italien	10	7	2	1
Luxembourg	1	1		
Spanien	2	2		
Sverige	5	4		1
Storbritannien	7	7		
Tyskland	41	26	8	7
Østrig	1			1
I alt	102	75	16	11

Tabel 2: Våbenudførelstilladelser i 1999 til øvrige NATO-lande og -partnere

Land	Antal	Forsvarsmateriel	Diverse våben	Politiets våben
Albanien	2			2
Canada	7		7	
Estland	1		1	
Færøerne	1			1
Grønland	3		3	
Island	2	2		
Letland	2		2	
Litauen	3		3	
Norge	20	13	7	
Polen	3	1	2	
Schweiz	13		13	
Tjekkiet	3	3		
Tyrkiet	4	1	3	
Ukraine	1		1	
Ungarn	1		1	
USA	36	21	15	
I alt	102	41	58	3

Tabel 3: Våbenudførelstilladelser i 1999 til andre lande

Land	Antal	Forsvarsmateriel	Diverse våben	Politiets våben
Australien	4	2	2	
Brasilien	1		1	
Chile	1		1	
Israel	1		1	
Japan	3	2	1	
Republikken Korea	2	2		
Kosovo	3			3
Malaysia	1	1		
New Zealand	2		2	
Sydafrika	2		2	
Swaziland	1		1	
Tanzania	2		2	
Zimbabwe	1		1	
I alt	24	7	14	3

I 1999 blev udførelstilladelser meddelt med en gyldighedstid på seks måneder. Da en stor del af udførelsen af forsvarsmateriel fra Danmark er underleverancer til større projekter i udlandet af mere end seks måneders varighed, vil de danske virksomheder ofte have behov for flere tilladelser. Nogle af de meddelte tilladelser er derfor forlængelser af tidligere tilladelser.

”Diverse våben” (i alt 88 tilladelser) vedrører haglgeværer, rifler, pistoler, biopsigeværer, blankvåben, antikke våben samt våbendele og ammunition, som Justitsministeriet har meddelt tilladelse til udførelse af. Der kan være tale om udførelse af våben i forbindelse med, at våbnets indehaver flytter fra Danmark, eller at våbnet er solgt til en person i udlandet. Der kan også være tale om, at våbnet skal anvendes til andet formål end jagt eller konkurrenceskydning, f.eks. i forbindelse med videnskabelige ekspeditioner i Grønland. Det er karakteristisk for disse tilladelser, at de vedrører ”almindelige”

våben og ikke egentligt forsvarsmateriel. Dog har der i 12 af de 88 sager været tale om udførelse af større mængder udrangeret materiel (rifler, bajonetter og dele hertil) fra forsvaret og (pistoler) fra politiet til Holland, Schweiz, USA, Canada, Tyskland.

”Politiets våben” (i alt 17 tilladelser) vedrører våben, der er meddelt udførelstilladelse til i 1999, f.eks. i forbindelse med reparation, tekniske undersøgelser eller politimissioner i udlandet. Fra 1. januar 2000 er våbenloven i øvrigt ændret, så politiet ikke længere skal have tilladelse fra Justitsministeriet til udførelse af våben.

”Forsvarsmateriel” (i alt 123 tilladelser) dækker al anden udførsel fra Danmark. Der er kun givet udførselstilladelse til fire lande uden for EU og NATO m.fl. Der er typisk tale om komponenter og delsystemer til andre landes producenter af forsvarsmateriel. Som eksempel kan nævnes dele til Leopard- og Leclerc-kampvogne, dele til F-16-fly og Cougar- og Chinook-helikoptere, reservedele til radarer, udstyr til ballistisk beskyttelse, simuleringssystemer og forskelligt software. Der er endvidere meddelt tilladelse til udførsel af minerydningsudstyr samt miner til uddannelsesformål.

Der eksporteres i altovervejende grad ikke færdige våben eller våbensystemer fra Danmark, jævnfør nedenstående bidrag til informationsudvekslingen i Wassenaar Arrangementet om våbenoverførsler i 1999. Som det fremgår, er der ikke givet udførselstilladelse i 1999 til færdige produkter i de opregnede kategorier.

Tabel 4: Våbenoverførsler fra Danmark i 1999 som rapporteret til Wassenaar Arrangementet

Category	Destination	Quantity	Model/Type
Wassenaar categories:			
I Battle tanks	-	0	-
II Armored Combat Vehicles	-	0	-
III Large Calibre Artillery Systems	-	0	-
IV Combat Aircraft	-	0	-
V Attack Helicopters	-	0	-
VI Warships	-	0	-
VII Missile or Missile Systems	-	0	-
Additional categories for voluntary reporting:			
1. Armoured Recovery, Tow and Bridge-Launcher Vehicles	-	0	-
2. Anti-Tank Weapons	-	0	-
3. AntiArmor Sub-Munitions	-	0	-
4. Refueling Aircraft	-	0	-
5. Transport Aircraft	-	0	-
6. Unmanned Airborne Vehicles	-	0	-
7. Aviation Simulators	-	0	-
8. ASW (Anti-Submarine Warfare) Helicopters	-	0	-
9. Troop Transport Helicopters	-	0	-
10. Fire Control and Related Warning Systems	-	0	-

Produkter med dobbelt anvendelse (dual-use)

Udover kontrollen med udførsel af våben har Danmark også kontrol med udførsel af visse sensitive produkter, der ikke er våben, men som alligevel kan have en skadelig virkning i de forkerte hænder. Det drejer sig om produkter med dobbelt anvendelse, dvs. produkter der kan anvendes til både civile og militære formål. I det følgende anvendes den mest gængse term "dual-use" om disse produkter.

Dual-use produkter på EU's kontrolliste må kun udføres fra Danmark med tilladelse fra Erhvervsfremme Styrelsen. Kontrollisten er indeholdt i en EU-forordning om kontrol med udførsel af varer med dobbelt anvendelse, hvis formål bl.a. er at sætte medlemsstaterne i stand til at leve op til de internationale forpligtelser, som de har accepteret som deltagere i de relevante internationale ikke-spredningsregimer og eksportkontrolordninger eller ved ratificering af relevante internationale traktater, herunder⁸ kriterierne i EU's adfærdskodeks for våbeneksport.

Som eksempler på vigtige dual-use produkter kan nævnes:

- IT produkter, computere og computersoftware, som f.eks. krypteringsprodukter⁹, der benyttes både i forsvaret og erhvervslivet.
- Måleudstyr, der benyttes inden for almindelige civile fremstillingsprocesser, men som også kan bruges i produktionen af konventionelle våben og masseødelæggelsesvåben.
- Værktøjsmaskiner, der kan anvendes både til civil produktion og til våbenfremstilling.

Hvad indebærer eksportkontrol?

At et produkt er under eksportkontrol betyder som hovedregel kun, at der skal søges tilladelse til udførsel, enten fordi produktet er opført på kontrollisten, eller fordi det omfattes af catch-all, jf. nedenfor. Eksportkontrol må altså ikke forveksles med et automatisk forbud mod udførsel (embargo) eller opfattes som en nøje fysisk kontrol med de produkter, der udføres, hvilket ville drukne den internationale samhandel i bureaukrati.

Eksportkontrol bliver derfor nærmere en form for overvågning. Størstedelen af udførslen af kontrollerede produkter kan finde sted under forenkede tilladelser, som

⁸ Fra ikrafttræden den 28. september 2000 af EU's nye dual-use forordning, jf. nedenfor.

⁹ Produkter, der anvendes til at kode elektronisk kommunikation for at gøre den utilgængelig for uvedkommende

på forhånd udstedes til eksportøren. I det fåtal af vanskelige sager, der bliver tilbage, går sagsbehandlingen i hovedtræk ud på at undersøge, om den oplyste slutbruger kan anses for pålidelig, og om den oplyste slutbrug er troværdig og lovlig. Det væsentligste element i kontrollen bliver derfor den ofte vanskelige afvejning af sikkerheds- og udenrigspolitiske hensyn (det restriktive element) over for erhvervspolitiske hensyn (det liberale element).

Hvorfor er der forskel på eksportkontrollen med våben og med dual-use produkter?

Udførsel af dual-use produkter anses normalt for at være mindre kritisk end udførsel af våben. Placering af administrationen i Erhvervsministeriets regi skyldes dog navnlig, at dual-use produkterne har en altovervejende anvendelse på det civile område.

Der er en klar tendens til, at den højteknologiske udvikling for tiden finder sted med det hovedmål at opfylde civile behov. Tidligere skete produktudviklingen især i forbindelse med udviklingen af militær teknologi, som så efter nogen tid fik anvendelse inden for civile områder.

Det internationale samarbejde om eksportkontrol

Eksportkontrollen med dual-use produkter har sine hovedhjørnestene i de fire internationale eksportkontrolregimer Nuclear Supplier's Group (NSG), Australien Gruppen, Missilteknologiregimet (MTCR) og Wassenaar Arrangementet. Danmark er medlem af dem alle. Medlemslandene mødes jævnligt for at udveksle oplysninger af fælles interesse og vurdere hvilke produkter, der bør være under eksportkontrol.

Hvert regime vedligeholder således sin egen produktliste. Medlemslandene er politisk forpligtet til at kontrollere udførsel af produkter på listerne i overensstemmelse med det enkelte medlemslands gældende ret og administrative procedurer.

EU-retsakter

Gældende ret om eksportkontrol for dual-use produkter er i Danmark og de øvrige EU-medlemsstater i alt væsentligt baseret på fælles retsakter, som bl.a. opstiller en kontrolliste på grundlag af de fire eksportkontrolregimers og kemivåbenkonventionens produktlister.

Frem til 28. september 2000 hvilede eksportkontrollen med dual-use produkter på følgende EU-retsakter:

- Rådets forordning (EF) nr. 3381/94 af 19. december 1994 om en fællesskabsordning for kontrol med udførslen af varer med dobbelt anvendelse.
- Rådets afgørelse af 19. december 1994 om en fælles aktion vedtaget af Rådet på grundlag af artikel J.3 i traktaten om den Europæiske Union vedrørende kontrol med udførslen af varer med dobbelt anvendelse, 94/942/FUSP. Afgørelsen indeholder den oprindelige kontrolliste, som løbende er blevet revideret.

Disse retsakter er med virkning fra den 28. september 2000 erstattet af Rådets forordning nr. 1334/2000 af 22. juni 2000 om en fællesskabsordning for kontrol med udførslen af produkter og teknologi med dobbelt anvendelse. Forordningen indeholder regler og procedurer for udstedelse af udførselstilladelser for produkter og teknologi med dobbelt anvendelse samt en række bilag, herunder kontrollisten, som er en meget omfattende og detaljeret opregning af produkter under eksportkontrol. Listen revideres løbende.

Forordningen af 22. juni 2000 er - ekskl. bilag - medtaget som bilag 5 til denne rapport.

Det fælles retsgrundlag betyder en vis grad af ensartethed i medlemsstaterne, men dog langt fra nogen identisk administration. Beslutningskompetencen er national, hvorfor en konkret ansøgning om udførsel af et bestemt produkt til en bestemt slutbruger kan få et forskelligt udfald, alt efter hvilken medlemsstat der træffer afgørelsen.

I Danmark er antallet af registrerede afslag yderst begrænset. Det skyldes navnlig, at virksomhederne undlader at gennemføre en eksport, hvis de efter at have rådført sig med Erhvervsfremme Styrelsen eller Dansk Industri får oplysning om, at sandsynligheden for afslag er stor.

Catch-all

Hovedreglen er, at eksportkontrollen kun omfatter udførsel af produkter, der er opført på kontrollisten. Det er imidlertid muligt, at dual-use produkter, der kan have forbindelse med masseødelæggelsesvåben eller missiler til fremføring af masseødelæggelsesvåben, kræver udførselstilladelse, selv om de ikke er opført på kontrollisten:

- Udførsel kræver udførselstilladelse, hvis eksportøren af de danske myndigheder er blevet gjort bekendt med, at de pågældende produkter helt eller delvis er eller kan være bestemt til anvendelse i forbindelse med missiler eller masseødelæggelsesvåben.

- Hvis eksportøren har kendskab til, at de pågældende produkter helt eller delvist er bestemt til anvendelse i forbindelse med masseødelæggelsesvåben eller missiler, skal det meddeles til Erhvervsfremme Styrelsen, som afgør, om der skal søges udførselstilladelse, og om en sådan kan gives.

Det afgørende for anvendelsen af catch-all bestemmelsen er altså, om eksporten vil kunne sættes i forbindelse med masseødelæggelsesvåben eller missiler til fremføring heraf, f.eks. på grund af produktets anvendelsesmuligheder hos en given slutbruger, uanset om produktet i øvrigt har en udbredt civil anvendelse.

De nye regler i EU's forordning af 22. juni 2000 medfører, at catch-all bestemmelserne med virkning fra 28. september 2000 er udvidet til at omfatte dual-use produkter til lande, der er under internationale våbenembargoer, når der er tale om militær endelig anvendelse.

Ansvaret for administrationen

Eksportkontrollen med sensitive dual-use produkter varetages som nævnt af Erhvervsfremme Styrelsen. Ansøgning om eksporttilladelse stiles til Erhvervsfremme Styrelsen, som samarbejder med andre myndigheder om at tilvejebringe det nødvendige informationsgrundlag for sin afgørelse.

Samarbejdet koordineres af Erhvervsfremme Styrelsen i den uformelle koordinationsgruppe Eksportkontrollkredsen. Den mødes ca. 6 gange om året og består foruden af Erhvervsfremme Styrelsen af Udenrigsministeriet, Justitsministeriet, Politiets Efterretningstjeneste, Forsvarsministeriet, Forsvarets Efterretningstjeneste, Hærens Ingeniør- og ABC-skole, Forsvarets Sundhedstjeneste, Forskningsministeriet, Told- og Skattestyrelsen og Dansk Industri. På dagsordenen for kredsens møder står bl.a. udviklingen i det internationale eksportkontrollamarbejde, administrative forhold og ethvert andet spørgsmål om eksportkontrol, som deltagerne ønsker drøftet. Også uden for møderne er der løbende kontakt mellem deltagerne i Eksportkontrollkredsen.

Forenkling af de administrative formaliteter

Det er Erhvervsfremme Styrelsens mål at sikre de bedst mulige rammebetingelser for danske virksomheder. På eksportkontrolområdet betyder det, at styrelsen til stadighed søger at gøre de administrative procedurer så simple og lette som overhovedet muligt. Procedurene skal dog samtidig være så effektive, at Danmark kan have høj troværdighed i det internationale samarbejde om eksportkontrol.

Som eksempel på en hurtig administrativ tilpasning kan nævnes de forenklede procedurer, som i begyndelsen af 1999 blev udarbejdet i et samarbejde mellem berørte myndigheder og Dansk Industri, da Wassenaar Arrangementets beslutninger fra

december 1998 om skærpede grænser for kontrol med krypteringsprodukter skulle gennemføres på en smidig og enkel måde.

For at forbedre rammebetingelserne på længere sigt har styrelsen taget initiativ til et udviklingsprojekt, der har som mål i videst muligt omfang at lægge kontrollen ud i de enkelte virksomheder svarende til kvalitets- eller miljøstyring. De nye ideer afprøves i pilotprojekter i udvalgte virksomheder i løbet af 2000.

Information

Erhvervsfremme Styrelsen arbejder for at udbrede kendskabet til eksportkontrolbestemmelserne mest muligt. Styrelsen bestræber sig på, at danske virksomheder ikke kommer til at overtræde eksportkontrolbestemmelserne på grund af mangel på viden om de gældende regler og de internationale risici. Overtrædelser kan skade en virksomheds omdømme og dermed medføre tab af indtjening. Dertil kommer risikoen for straf på op til 2 års fængsel.

Informationen gives ved direkte rådgivning til virksomhederne. Desuden afholdes jævnligt konferencer, hvor virksomhederne opfordres til at deltage, så de kan ajourføre deres viden om eksportkontrolbestemmelserne og den seneste internationale udvikling. Endelig udgiver styrelsen trykte vejledninger, som tillige kan findes på styrelsens hjemmeside ¹⁰.

Forenklede og individuelle udførselstilladelser

Der findes flere typer af udførselstilladelser. Såfremt ingen af de forenklede tilladelser kan anvendes, vil der kunne udstedes en individuel udførselstilladelse.

Der er 7 typer forenklede udførselstilladelser. Tilladelserne gælder for udførsel af bestemte produkter til et eller flere lande for en længere periode. Styrelsen søger løbende at forenkle procedurerne og udvide anvendelsen af forenklede tilladelser.

I praksis betyder det, at virksomhederne vil kunne udføre en meget stor del af de produkter, der er omfattet af kontrol, under de forenklede tilladelser.

De individuelle udførselstilladelser anvendes i enkeltstående tilfælde og dækker eksport af et eller flere typer af produkter til en bestemt slutbruger i et bestemt land. Den anvendes især ved udførsel af særligt sensitive produkter til særligt sensitive lande samt af eksportører, der ikke har en regelmæssig eksport. Endelig anvendes individuelle udførselstilladelser i forbindelse med catch-all-sager.

¹⁰ <http://www.efs.dk/eksport/handelsp/2/default.html>

Eksportkontrollen i praksis

Der indsamles ikke statistiske oplysninger, der kan give et præcist billede af, hvor stor en andel af industrieksporten, der er omfattet af eksportkontrolbestemmelserne. Efter et forsigtigt skøn fra Dansk Industri er der på årsbasis tale om ca. 6 – 8 pct., svarende til en størrelsesorden på 20 mia. DKK. Som nævnt ovenfor foregår langt størsteparten af udførslen på grundlag af forenklede tilladelser.

Antallet af udførselstilladelser i 1999 fordelt på individuelle og forenklede (generelle og globale) tilladelser samt catch all sager fremgår af tabel 5. Som det fremgår, er der i 1999 kun givet to afslag på individuelle ansøgninger og to afslag i catch-all sager, fordelt på tre lande.

**Tabel 5: Udførsel af dual-use produkter i 1999
Antal tilladelser og afslag**

Tilladelses- type	Antal ansøgte Tilladelser	Antal udstedte tilladelser	Antal afslag	Fordelt på antal virksomheder
Individuelle	77	75	2 ¹¹	20
Generel Standard	21	21	0	21
Generel Udvidet	12	12	0	12
Generel Krypto	8	8	0	8
Global Standard	10	10	0	10
Global Elektronisk handel	2	2	0	2
Global Finans	2	2	0	2
Global Datter- /søsterselskab	4	4	0	4
Catch all sager	10	8 (tilsagn)	2 ¹²	8
I alt	146	142	4	-

Fremtiden

Den nye dual-use forordning, der som nævnt trådte i kraft den 28. september 2000, vil medføre en betydelig liberalisering. Således vil der stort set ikke være kontrol med handel med dual-use produkter i det indre marked. Dertil kommer en betydelig

¹¹Slutbrugere i Indien

¹²Slutbrugere i Pakistan og Syrien

liberalisering over for en række nærtstående lande og forbedrede muligheder for anvendelse af forenklede (generelle og globale) tilladelser.

EU Rådet vedtog samtidig med forordningen en fælles aktion vedrørende kontrol med teknisk bistand i forbindelse med visse former for militær endelig anvendelse. Beslutningerne indebærer, at medlemslandene skal skaffe sig hjemmel hertil.

På Wassenaar Arrangementets plenarmøde i begyndelsen af december 2000 var der enighed om at ophæve eksportkontrollen med alle de krypteringsprodukter, som har en udbredt anvendelse. Denne liberalisering er helt i overensstemmelse med dansk krypteringspolitik, der er baseret på fri anvendelse af sikker elektronisk kommunikation. Også eksportkontrollen med mikroprocessorer og computere lempes.

Liberaliseringerne bliver gældende ret i Danmark, når ændringerne i begyndelsen af 2001 bliver gennemført i EU's dual-use forordning.

Internationalt samarbejde om eksportkontrol

I dette afsnit gives en kort oversigt over de vigtigste internationale aftaler, som har betydning for udførsel af våben og produkter med dobbelt anvendelse fra Danmark. De fleste industrilande, og dermed de største leverandører af våben og teknologi til våbenfremstilling, er med i aftalerne. En oversigt over medlemskab af eksportkontrolregimerne er medtaget som bilag 6. Konventionerne om forbud mod biologiske og kemiske våben samt ikke-spredningstraktaten er ikke medtaget i oversigten, da de har en langt bredere deltagerkreds.

Traktaten om Ikke-spredning af atomvåben – NPT

Traktaten om Ikke-spredning af Atomvåben (Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons, NPT) blev åbnet for undertegnelse i juli 1968 og trådte i kraft i marts 1970. Danmark ratificerede traktaten i december 1968.

NPT er hovedhjørnестenen i det internationale samfunds bestræbelser på at hindre spredning af atomvåben og i sidste ende at afskaffe disse våben.

Traktaten skelner mellem atomvåbenmagter og ikke-atomvåbenmagter. De 5 anerkendte atomvåbenmagter (USA, Rusland, Kina, UK og Frankrig) forpligter sig til ikke at overføre atomvåben til ikke-atomvåbenmagter og til ikke at bistå disse med at fremstille eller erhverve atomvåben. Ikke-atomvåbenmagterne forpligter sig til ikke at modtage eller fremstille atomvåben. For at sikre at ikke-atomvåbenmagterne overholder denne forpligtelse, indgås sikkerhedsaftaler mellem disse lande og IAEA (International Atomic Energy Agency). Formålet med aftalerne er at kontrollere, at nukleart materiale fra fredelig udnyttelse af atomenergi ikke anvendes til fremstilling af atomvåben. Endeligt forpligter de deltagende stater sig til forhandlinger om standsning af atomvåbenkapløbet og atomvåbenedrustning.

Zangger Komiteen

Zangger komiteen blev oprettet i 1971 som et forum for nukleare leverandører med henblik på at drøfte fortolkningsspørgsmål i relation til ikke-spredningstraktatens bestemmelser. Zangger komiteen offentliggjorde i 1974 en liste over nukleare produkter, hvor eksporten til lande, der ikke havde tiltrådt ikke-spredningstraktaten, ville udløse særlige kontrolforanstaltninger.

Nuclear Suppliers' Group – NSG

NSG er et uformelt eksportkontrolarrangement, som blev etableret i 1974 med sigte på at hindre, at eksporten af nukleare materialer, udstyr og teknologi bidrager til spredning af kernevåben. Gruppen omfatter 38 lande, herunder samtlige EU's medlemslande.

NSG-landene har aftalt en liste over nukleare materialer, udstyr og teknologi, hvor eksport kræver særlige kontrolforanstaltninger. Listen repræsenterer en udvidelse i forhold til Zangger Komiteens liste. Herudover har gruppen aftalt særlige retningslinier for eksport af nukleart relaterede produkter, som også har ikke-nuklear anvendelse.

Konventionen om Forbud mod Biologiske Våben – BTWC

Konventionen om Forbud mod Biologiske Våben blev åbnet for undertegnelse i april 1972 og trådte i kraft i marts 1975. Danmark ratificerede konventionen i marts 1973.

Konventionen forbyder de deltagende stater at udvikle, producere, oplagre, anskaffe sig eller beholde biologiske våben samt produktionsudstyr og fremføringsmidler hertil. Det er endvidere forbudt at tilskynde andre til eller hjælpe dem med at anskaffe sig sådanne våben, produktionsudstyr og fremføringsmidler.

De deltagende stater er forpligtet til at sikre, at disse bestemmelser ikke krænkes, og at bestræbelser på at lette udveksling af udstyr, materiel og videnskabelig og teknisk information tjener fredelige formål.

Konventionsteksten er ganske kort, og konventionen mangler et system til overvågning af dens efterlevelse. Siden 1995 har man derfor ført forhandlinger om en tillægsprotokol, som efter de foreliggende udkast vil etablere et deklarations- og kontrolsystem som det, der gælder for kemiske våben, men med en noget mindre organisation.

Konventionen om Forbud mod Kemiske Våben – CWC

Konventionen om Forbud mod Kemiske Våben blev åbnet for undertegnelse i januar 1993 og trådte i kraft i april 1997. Danmark ratificerede konventionen i juli 1995. Konventionen forbyder de deltagende stater at udvikle, fremstille, erhverve sig, oplagre, beholde eller anvende kemiske våben. Det er endvidere forbudt at overføre kemiske våben til nogen eller bistå eller tilskynde andre til aktiviteter, som er forbudt ifølge konventionen. De deltagende stater har pligt til at destruere alle kemiske våben og produktionsanlæg hertil inden for 10 år fra konventionens ikrafttræden.

De deltagende stater er forpligtet til at sikre, at disse bestemmelser ikke krænkes og at bestræbelser på at lette udveksling af kemikalier, udstyr og videnskabelig og teknisk information tjener formål, som ikke er forbudt ifølge konventionen.

Konventionen indeholder et kontrolsystem for kemikalier, som kan anvendes til fremstilling af kemiske våben, men som samtidig har lovlige civile anvendelser. Virksomheder og institutioner, der arbejder med sådanne kemikalier, kan blive genstand for rutineinspektioner.

Hvis en deltagende stat har mistanke om overtrædelse af konventionen, kan den anmode om inspektion på stedet i en anden deltagende stat.

Til at overvåge overholdelsen af konventionen er der oprettet en organisation med hjemsted i Haag, "Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons" (OPCW). Erhvervsfremme Styrelsen varetager som national dansk myndighed opgaver og interesser i forhold til OPCW.

Australien Gruppen

Australien Gruppen har til formål at hindre spredning af kemiske og biologiske våben gennem eksportkontrol med komponenter og produktionsudstyr hertil. Den blev oprettet i 1985 og Danmark har været medlem af gruppen fra starten.

Medlemmerne har udarbejdet en fælles liste over produkter som skal undergives eksportkontrol. De udveksler information om deres eksport samt om andre spørgsmål af fælles interesse. Samarbejdet er uformelt. Beslutninger om konkrete eksportansøgninger træffes således af det enkelte medlemsland, i Danmark efter ansøgning til Erhvervsfremme Styrelsen.

Australien Gruppen supplerer konventionerne om forbud mod kemiske og biologiske våben, idet dens kontrollister på visse punkter afviger fra kemivåbenkonventionens lister (der findes endnu ingen officiel liste tilknyttet biologivåbenkonventionen) og desuden omfatter produktionsudstyr.

Missilteknologiregimet – MTCR

Missilteknologiregimet ("Missile Technology Control Regime" eller MTCR) har til formål at hindre udbredelse af teknologi og missiler til fremføring af masseødelæggelsesvåben. Regimet blev oprettet i 1987 og Danmark har været medlem fra starten.

Medlemmerne har udarbejdet en fælles liste over produkter som skal undergives eksportkontrol. De udveksler information om deres eksport samt om andre spørgsmål af fælles interesse.

Samarbejdet er uformelt. Beslutninger om konkrete eksportansøgninger træffes således af det enkelte medlemsland. I Danmark sker det efter ansøgning til Erhvervsfremme Styrelsen eller, hvis de pågældende produkter klassificeres som våben, til Justitsministeriet.

Flere og flere lande, som ikke er medlem af MTCR, producerer og eksporterer missilteknologi. Der foregår derfor en internationale debat om hvordan man kan supplere eksportkontrollen i MTCR-landene med yderligere initiativer, der kan modvirke spredning af teknologi til fremføring af masseødelæggelsesvåben.

EU's adfærdskodeks for våbeneksport

EU Rådet (udenrigsministre) vedtog den 8. juni 1998 en adfærdskodeks for våbeneksport i form af en politisk bindende erklæring. En lang række ikke-medlemslande har tilsluttet sig kodeksens formål og kriterier for våbeneksport.

Adfærdskodeksens kriterier skal tages i betragtning i forbindelse med medlemslandenes vurderinger af ansøgninger om eksport af våben. Kodeksens operative bestemmelser indeholder desuden bestemmelser om udveksling af oplysninger om afslag på eksportansøgninger; om indbyrdes konsultationer i tilfælde af, at et medlemsland ønsker at give tilladelse til eksport, hvor et andet medlemsland har givet afslag; og om afgivelse af årlige rapporter om anvendelsen af adfærdskodeksen.

Kodeksen har haft stor betydning for EU-landenes indbyrdes informationsudveksling og debat om våbeneksportspørgsmål. Den har samtidig ført til større offentlighed om våbeneksport og stimuleret den offentlige debat i medlemslandene.

Wassenaar Arrangementet

Wassenaar Arrangementet har til formål at bidrage til regional og international sikkerhed gennem større åbenhed og ansvarlighed i forbindelse med eksport af våben samt dual-use produkter og teknologier, der kan anvendes såvel civilt som militært. Arrangementet blev oprettet i 1996 og har sekretariat i Wien. Danmark har været medlem fra starten.

Medlemmerne har udarbejdet en fælles liste over våben og dual-use produkter som skal undergives eksportkontrol. De udveksler information om deres eksport af våben og dual-use produkter samt om andre spørgsmål af fælles interesse.

Samarbejdet er uformelt. Beslutninger om konkrete eksportansøgninger træffes således af det enkelte medlemsland. I Danmark sker det efter ansøgning til

Justitsministeriet, når det gælder våben, og Erhvervsfremme Styrelsen når det gælder dual-use produkter. Danmark støtter en udvidelse af den indbyrdes udveksling af information om våbenoverførsler og bidrager selv med udvidet information.

Aktuelle spørgsmål

I en række internationale fora drøftes emner, som på forskellig vis er af relevans for spørgsmålet om udførsel af våben og produkter med dobbelt anvendelse. Åbenhed vedrørende våbenoverførsler og ansvarlighed i våbeneksporten er centrale begreber i disse drøftelser.

Åbenhed og gennemsigtighed omkring våbenoverførsler giver det enkelte land et bedre grundlag for at træffe sine egne beslutninger om at tillade eller forbyde en konkret udførsel af våben. Det er samtidig en forudsætning for en løbende debat såvel mellem stater som i offentligheden om ansvarlighed og tilbageholdenhed med våbenoverførsler. Offentligt tilgængelige oplysninger om våbenbeholdninger og overførsler udveksles i FN's våbenregister, i EU's årlige rapport om anvendelsen af adfærdskodeksen og i nationale rapporter. Fortrolige oplysninger udveksles i Wassenaar Arrangementet, Missilteknologiregimet og EU's adfærdskodeks. Mulighederne for at øge åbenheden og gennemsigtigheden drøftes løbende.

Spredning og ophobning af håndvåben (small arms) udgør et væsentligt problem og en destabiliserende faktor på såvel internationalt som regionalt plan. Et stort antal overførsler af håndvåben finder sted gennem illegal handel. EU har vedtaget et program til forebyggelse og bekæmpelse af ulovlig handel med konventionelle våben, herunder håndvåben. EU har endvidere vedtaget en fælles aktion med henblik på at bekæmpe ophobning og spredning af håndvåben. Spørgsmålet om en øget kontrol med håndvåben drøftes udover i EU også i FN, OSCE og Wassenaar Arrangementet samt indenfor rammerne af NATO's partnersamarbejde. Der vil i juli 2001 blive afholdt en FN-konference om ulovlig handel med håndvåben. Spørgsmålet om en ansvarlig politik for eksport af håndvåben udgør et vigtigt element i drøftelserne om en øget kontrol med disse våben.

Det overordnede hensyn bag kontrollen med eksport af våben er at undgå, at våben finder vej til lande og regioner, hvor de kan bidrage til konflikt og ustabilitet. Dette hensyn kan ligeledes siges at gøre sig gældende for beslægtede aktiviteter som mellemhandel med våben og transport af våben mellem tredjelande. Disse spørgsmål er kun reguleret i få lande, men der foregår en begyndende international drøftelse af disse spørgsmål, herunder mellem EU-landene. Drøftelserne befinder sig dog endnu på et foreløbigt stade, idet der er tale om komplekse problemstillinger.

I Missilteknologiregimet (MTCR) er der udarbejdet et udkast til en international adfærdskodeks mod spredning af missiler, som skal være åben for tilslutning fra alle stater. Udkastet til adfærdskodeks forpligter de deltagende lande til at udvise tilbageholdenhed i forbindelse med overførsel af missiler og missilteknologi samt at rapportere om deres missilprogrammer (såvel militære som civile) og -opsendelser.

Der udfoldes således i flere sammenhænge bestræbelser på at udbrede og internationalisere normer om åbenhed, gennemsigtighed, tilbageholdenhed og ansvarlighed i forbindelse med eksport af våben og produkter med dobbelt anvendelse.

Aktuelle våbenembargoer vedtaget i FN, EU eller OSCE

1.1.1 Lande omfattet af en FN/EU embargo

Afghanistan: Embargo på levering af alle former for våben og militært udstyr.

- Fælles holdning (EU) 17. december 1996.
- FN-Sikkerhedsrådsresolution 1076 af 22. oktober 1996.
- Fælles holdning (EU) 26. januar 1998.
- Fælles holdning (EU) 24.01.2000.
- FN-Sikkerhedsrådsresolution 1333 af 19. december 2000.

Angola: Det er forbudt at foretage eller forsøge at foretage salg, overdragelse, transport eller anden form for levering til UNITA i Angola af:

- 1) Våben og krigsmateriel samt dermed beslægtet materiel af enhver art;
- 2) Ammunition af enhver art,
- 3) Militære køretøjer og militært udstyr eller
- 4) Reservedele til de under 1 – 3 nævnte genstande.

Embargoen omfatter endvidere:

- Direkte eller indirekte import af diamanter med oprindelse i eller hidrørende fra Angola, der ikke er ledsaget af et oprindelsescertifikat udstedt af Angolas regering.
- Salg eller levering af jordolie og jordolieprodukter (liste forefindes).
- Salg eller levering af udstyr til brug for minedrift eller service i forbindelse hermed (liste forefindes).
- Salg eller levering af motorkøretøjer og motordrevne fartøjer eller komponenter eller dele til sådanne køretøjer (liste forefindes).
- Levering eller tilrådighedstilladelse under nogen som helst form af fly eller flykomponenter.
- Levering af transporttjenesteydelser over land eller vand.
- Levering af teknisk service eller vedligeholdelsesservice, certificering af luftdygtighed, betaling af nye krav på bestående forsikringskontrakter eller levering eller fornyelse af direkte forsikring i forbindelse med fly indregistreret i Angola (undtagelser fremgår af liste).
- Tilladelse til fly til at starte eller lande på eller overflyve Fællesskabets område, hvis der er startet fra eller landes på et område, der ikke er omfattet af den angolanske regerings kontrol.
- Påbegyndelse eller fortsættelse under enhver form af operationelle aktiviteter på noget UNITA-kontor.
- Alle handlinger, der har til formål at fremme ovennævnte aktiviteter. Udførsel til Angola af varer og tjenesteydelser kan dog lovligt finde sted gennem særlige toldindklaringssteder, som er udpeget af Angolas regering og meddelt FN's Generalsekretær.

Følgende dokumenter udgør grundlaget for embargoen:

- FN-Resolution nr. 864 af 15. september 1993.
- FN-Resolution nr. 1127 af 28. august 1997.
- FN-Resolution nr. 1173 af 12. juni 1998.
- FN-Resolution nr. 1176 af 24. juni 1998.
- Rådets Forordning (EF) nr. 1705/98 af 28. juli 1998 (ophæver samtidig Rådets Forordning (EF) nr. 2229/97 af 30.10.1997).
- Kgl. Anordning nr. 579 af 5. august 1998 (ophæver samtidig Kgl. Anordning nr. 854 af 22. november 1997).
- Fælles holdning (EU) af 8.6.2000.

Bosnien og Hercegovina: Embargo på levering af alle former for våben og militært udstyr.

- EU-rådserklæring af 26.2.1996.
- EU-rådserklæring af 19.3.1998.

Burma: Embargo på levering af alle former for våben og militært udstyr. Embargoen omfatter endvidere levering af materiel, som kan anvendes til intern undertrykkelse eller terrorisme.

- Fælles holdning (EU) 29.7.1991.
- Fælles holdning (EU) 28.10.1996.
- Fælles holdning (EU) 26.10.1998.
- Fælles holdning (EU) 26.04.2000.
- Rådets Forordning (EU) nr. 8535/00 af 22.5.2000.

Congo (Tidligere Zaire), Den Demokratiske Republik: Embargo på levering af alle former for våben og militært udstyr.

- EU-erklæring af 7.4.1993.

Eritrea: Embargoen omfatter udover salg af våben, ammunition og militært udstyr også militær-teknisk bistand og træning samt transport af militært materiel. FN's resolution 1298 er foreløbig gældende 12 måneder frem til 17. maj 2001. Sikkerhedsrådet vil derefter tage stilling til, om embargoen skal forlænges.

- Fælles holdning (EU) 15.3.1999.
- Fælles holdning (EU) 20.3.2000 (forlængelse af ovenstående).
- FN-Resolution 1227 af 10.2.1999.
- FN-Resolution 1298 af 17.5.2000.
- FN-Resolution 1312 af 31.7.2000 undtager forbuddet fra salg eller levering af udstyr til brug for De Forenede Nationers Mine Aktions Komité.
- FN-Resolution 1320 af 15.9.2000 undtager FN's operationer fra embargoen.
- Kgl. Anordning nr. 801 af 26.8.2000.
- Kgl. Anordning nr. 985 af 27.10.2000. Samtidig ophæves anordning nr. 801.

Etiopien: Embargoen omfatter udover salg af våben, ammunition og militært udstyr også militær-teknisk bistand og træning samt transport af militært materiel. FN's resolution 1298 er foreløbig gældende 12 måneder frem til 17. maj 2001. Sikkerhedsrådet vil derefter tage stilling til, om embargoen skal forlænges.

- Fælles holdning (EU) 15.3.1999.
- Fælles holdning (EU) 20.3.2000 (forlængelse af ovenstående).
- FN-Resolution 1227 af 10.2.1999.
- FN-Resolution 1298 af 17.5.2000.
- FN-Resolution 1312 af 31.7.2000 undtager forbuddet fra salg eller levering af udstyr til brug for De Forenede Nationers Mine Aktions Komité.
- FN-Resolution 1320 af 15.9.2000 undtager FN's operationer fra embargoen.
- Kgl. Anordning nr. 801 af 26.8.2000.
- Kgl. Anordning nr. 985 af 27.10.2000. Samtidig ophæves anordning nr. 801.

Irak: Embargo på salg af alle former for våben og militært udstyr samt forbud mod at overføre betalinger eller andre finansielle eller økonomiske ressourcer til Irak samt forbud mod at indfri irakiske fordringer i forbindelse med kontrakter og transaktioner, der er omfattet af embargoen, samt indefrysning af alle værdipapirer og andre likvide midler. Opmærksomheden henledes ligeledes på den såkaldte "oil-for-food"-aftale.

- EU-erklæring nr. 56/90 af 4.8.1990.
- FN-Resolution nr. 661 af 6.8.1990.
- Kgl. Anordning nr. 124 af 12. marts 1993.
- FN-Resolution nr. 986 af 14. april 1995.
- Rådets forordning (EF) af 17. december 1996.
- Kgl. Anordning nr. 1328 af 27. december 1996.

Jugoslavien (FRY), Forbundsrepublikken: Embargo på levering af alle former for våben, ammunition og militært udstyr. Embargoen omfatter endvidere reservedele, reparationer, overførsel af militær teknologi og kontrakter indgået forud for embargoens påbegyndelse. Endvidere forbud mod levering eller salg af udstyr, der kan anvendes til undertrykkelse og terroristvirksomhed. Listen over udstyr, der er omfattet af forbuddet, fremgår af bilag til rådsforordning 926/98 af 27. april 1998. Endvidere bør det bemærkes, at der er en række ikke-våbenmæssige EU-sanktionstiltag over for ex-præsident Slobodan Milosevic og personer, der vurderes at støtte ham. Disse inkluderer indefrysning af de pågældende personers tilgodehavender i udlandet.

- Rådserklæring af 26. februar 1996.
- Fælles holdning 98/240/CFSP af 19. marts 1998.
- Fælles holdning af 10. november 2000
- Rådforordning 2488/2000 af 10. november 2000
- FN-Resolution 1160 af 31. marts 1998.
- Rådforordning 926/98 af 27. april 1998.

Kina: Embargo på levering af våben og militært udstyr.

- Rådserklæring af 27.6.1989.

Liberia: Embargo for våben og militært udstyr.

- FN-Resolution nr. 788 af 19.11.1992.
- Kgl. Anordning nr. 915 af 23.11.1992.

Libyen: Embargo for eksport af våben eller andet militært udstyr.

- EPS-erklæring af 27.1.1986.
- Fælles Holdning 1999/261/CFSP af 16.4.1999.
- Rådets Forordning (EF) nr. 836/99 af 20.4.1999.
- Fælles Holdning 1999/611/CFSP af 13.9.1999
- Kgl. Anordning nr. 537 af 25.6.1999 (ophæver Kgl. Anordning nr. 253 af 14.4.1992 og Kgl. Anordning nr. 1147 af 22.12.1993).

Nigeria: Sanktionerne omfatter for indeværende: Levering af alle former for våben og militært udstyr. Suspension af militært samarbejde. Suspension af Fællesskabets udviklingssamarbejde med Nigeria.

- EU Fælles Holdning af 30.10.1998.

Rwanda: Ved Sikkerhedsrådsresolution 1011 omfatter embargoen af salg af våben og militært materiel ikke længere salg til Rwanda's regering. Der må fortsat ikke sælges til ikke-regeringstropper m.h.p. anvendelse i Rwanda.

- FN-Resolution nr. 918 af 17. maj 1994.
- FN-Resolution nr. 1011 af 16. august 1995.

Sierra Leone: Kongelig anordning vedr. delvis ophævelse af sanktioner mod Sierra Leone. Det drejer sig om salg, overdragelse, transport eller anden form for levering af olie og olieprodukter til Sierra Leone. Forbud mod salg eller overdragelse af våben og andet krigsmateriel er fortsat gældende. Undtaget er leverancer til Sierra Leone's regering og de Vestafrikanske Økonomiske Fællesskabs Fredsbevarende Styrker (ECOMOG) og FN i Sierra Leone.

- FN-Resolution 1171 af 5.6.1998.
- Kgl. Anordning nr. 628 af 21.8.1998.
- FN-Resolution 1181 af 13.7.1998.

Somalia: Embargo på levering af alle former for våben og militært udstyr. Embargoen omfatter ikke leverancer til brug for ECOWAS-landes fredsbevarende styrker i Somalia.

- FN-Resolution 733 af 21.1.1992.
- Kgl. Anordning nr. 54 af 27.1.1992.

Sudan: Embargo på levering af alle former for våben og militært udstyr.

- Rådsafgørelse af 15.3.1994.

Lande omfattet af OSCE våbenembargo

Nagorno-Karabakh: Embargo på levering af alle former for våben og militært udstyr.

- OSCE-beslutning af 28.2.1992.

Bilag 6

Medlemskab af de internationale eksportkontrolregimer

Land	Zangger Komiteen	Nuclear Suppliers Group (NSG)	Australien Gruppen	Missil-teknologi-regimet (MTCR)	Wassenaar Arrangementet
Argentina	●	●	●	●	●
Australien	●	●	●	●	●
Belarus		●			
Belgien	●	●	●	●	●
Brasilien		●		●	
Bulgarien	●	●			●
Canada	●	●	●	●	●
Cypern		●	●		
Danmark	●	●	●	●	●
Finland	●	●	●	●	●
Frankrig	●	●	●	●	●
Grækenland	●	●	●	●	●
Irland	●	●	●	●	●
Island			●	●	
Italien	●	●	●	●	●
Japan	●	●	●	●	●
Kina	●				
Letland		●			
Luxembourg	●	●	●	●	●
Nederlandene	●	●	●	●	●
New Zealand		●	●	●	●
Norge	●	●	●	●	●
Polen	●	●	●	●	●
Portugal	●	●	●	●	●
Rumænien	●	●	●		●
Rusland	●	●		●	●
Schweiz	●	●	●	●	●
Slovakiet	●	●	●		●
Spanien	●	●	●	●	●
Sverige	●	●	●	●	●
Sydafrika	●	●		●	
Sydkorea	●	●	●		●
Tjekkiet	●	●	●	●	●
Tyrkiet	●	●	●	●	●

Tyskland	●	●	●	●	●
UK	●	●	●	●	●
Ukraine	●	●		●	●
Ungarn	●	●	●	●	●
USA	●	●	●	●	●
Østrig	●	●	●	●	●
Medlemstal	34	38	32	32	33